NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2026-6]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

13.00.00-PEDAGOGIKA
journal.namdu.uz
PEDAGOGICAL

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA O'QUVCHILARNI PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK QO'LLAB-QUVVATLASH

Izetaeva Gulbaxar Keunimjaevna
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent, Dasturiy injiniring kafedrasi mudiri, Innovatsion texnologiyalar universiteti
Saparova Aysanem Ajiniyazovna
stajyor o'qituvchi, Matematika fakulteti Matematik tahlil kafedrasi Qoraqalpoq Davlat Universiteti
Muxiyatdinova Gulparshin Kayratdin qizi
tayanch doktorant, Nukus davlat pedagogika instituti
Jiemuratova Eleonora Gulmurat qizi
Innovatsion texnologiyalar universiteti "Dasturiy injiniring" ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi
Orcid raqam: https://orcid.org/0009-0002-0051-8822

Annotatsiya. *Ushbu maqola raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi sharoitida o'quvchilarning psixologik va pedagogik ehtiyojlarini inobatga olgan holda samarali ta'lim muhitini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada raqamli ta'lim muhitining pedagogik imkoniyatlari, o'quvchilarning motivatsiyasi va emotsional holatini qo'llab-quvvatlash usullari, shuningdek, interaktiv va individual yondashuvlar orqali o'quv jarayonini optimallashtirish yo'llari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilarning o'rganish jarayonida psixologik barqarorlik va pedagogik qo'llab-quvvatlashni ta'minlashning samarali strategiyalarini aniqlash imkonini beradi.*

Kalit so'zlar: *Raqamli ta'lim muhiti, psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash, o'quvchilar motivatsiyasi, interaktiv ta'lim, individual yondashuv, ta'lim texnologiyalari, pedagogik strategiyalar, o'quv jarayoni optimallashtirish*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА УЧАЩИХСЯ В ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация. *Данная статья посвящена изучению вопросов психолого-педагогической поддержки учащихся в цифровой образовательной среде. В условиях широкого внедрения современных информационно-коммуникационных технологий в образовательный процесс создание эффективной образовательной среды с учётом психологических и педагогических потребностей учащихся приобретает важное значение. В статье анализируются педагогические возможности цифровой образовательной среды, методы поддержки мотивации и эмоционального состояния учащихся, а также пути оптимизации учебного процесса посредством интерактивных и индивидуальных подходов. Результаты исследования позволяют определить эффективные стратегии обеспечения психологической устойчивости и педагогической поддержки учащихся в процессе обучения с помощью цифровых технологий.*

Ключевые слова: *цифровая образовательная среда, психолого-педагогическая поддержка, мотивация учащихся, интерактивное обучение, индивидуальный подход, образовательные технологии, педагогические стратегии, оптимизация учебного процесса*

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF STUDENTS IN A DIGITAL LEARNING ENVIRONMENT

Abstract. *This article is devoted to the study of the psychological and pedagogical support of students in a digital learning environment. In the context of the wide introduction of modern information and communication technologies into the educational process, creating an effective learning environment that takes into account the psychological and pedagogical needs of students is of great importance. The article analyzes the pedagogical possibilities of the digital learning environment, methods of supporting students' motivation and emotional state, as well as ways of optimizing the learning process through interactive and individual approaches. The research results make it possible to identify effective strategies for ensuring psychological stability and pedagogical support of students in the learning process with the help of digital technologies.*

Keywords: *digital learning environment, psychological and pedagogical support, student motivation, interactive learning, individual approach, educational technologies, pedagogical strategies, learning process optimization*

Dolzarbligi. Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash mavzusining ikkinchi muhim dolzarblik jihati – texnologiya va psixologiyaning o'zaro uyg'unligi hamda insonning asosiy psixologik ehtiyojlarini raqamli vositalar orqali qondirish imkoniyatidir**.**

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim muhiti shunchaki axborot uzatuvchi kanal emas, balki o'quvchilarning motivatsiyasi va ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi muhim omilga aylangan. Xususan, O'zbekiston ta'lim tizimiga jadal joriy etilayotgan interaktiv platformalar, mobil ilovalar va sun'iy intellekt vositalari o'quvchilarning mustaqillik (avtonomiya)**,** o'z qobiliyatiga ishonch (kompetentlik) va jamiyatga tegishlilik (relatedness) kabi asosiy psixologik ehtiyojlarini qondirishda kuchli vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin [1,7]. Masalan, shaxsiylashtirilgan o'quv topshiriqlari orqali o'quvchi o'z bilim darajasiga mos materiallarni tanlash imkoniga ega bo'ladi (avtonomiya), real vaqt rejimida beriladigan ijobiy fikr-mulohazalar uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi (kompetentlik), virtual hamjamiyatlar va guruhli loyihalar esa masofaviy ta'lim sharoitida ijtimoiy aloqalarni mustahkamlab, o'quvchining yolg'izlik hissini yengillashtiradi (tegishlilik). Shu bois, zamonaviy psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi aynan mana shu psixologik ehtiyojlarni raqamli vositalar orqali qanday qondirish mumkinligi haqidagi savolga javob izlashi bilan dolzarb hisoblanadi.

Kirish. Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash deganda, o'quvchilarning raqamli muhitda samarali ta'lim olishi, shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi, psixologik salomatligini saqlashi va mustahkamlashiga yordam beruvchi chora-tadbirlar tizimi tushuniladi. Bu jarayon o'qituvchilar, psixologlar va ota-onalarning hamkorligida amalga oshiriladi [2].

Raqamli ta'lim muhitida yuzaga keladigan asosiy psixologik muammolar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim muhitida o'quvchilar quyidagi psixologik muammolarga duch kelishadi:

1.Motivatsiyaning pasayishi: An'anaviy darsdagi jonli muloqot, o'qituvchining rag'batlantirishi va sinfdoshlar bilan raqobat muhiti bo'lmagan taqdirda, o'quvchilarning o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishi susayadi. O'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmasi yetarli darajada rivojlanmagan o'quvchilarda bu muammo yanada keskinlashadi.

2.Stress va tashvishlanish: Yangi texnologiyalarni o'zlashtirish, texnik nosozliklar, topshiriqlarni o'z vaqtida topshira olmaslik qo'rquvi, doimiy onlayn nazorat hissi o'quvchilarda stress va tashvish darajasini oshirmoqda.

3.Ijtimoiy izolyatsiya: Masofaviy ta'lim sharoitida tengdoshlar bilan jonli muloqotning kamayishi, birgalikda vaqt o'tkazish imkoniyatining cheklanishi o'quvchilarda yolg'izlik hissini kuchaytiradi va ijtimoiy ko'nikmalarning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

4.Raqamli charchoq (Digital fatigue): Uzluksiz ekran oldida bo'lish, ko'zning charchashi, uyqu rejimining buzilishi va virtual muloqotning sun'iyligi natijasida yuzaga keladigan surunkali charchoq holati.

5.Diqqatning tarqoqligi: Raqamli muhitda o'quvchilar bir vaqtning o'zida bir nechta vazifani bajarishga (multitasking) majbur bo'ladilar. Bu esa diqqatni jamlash qobiliyatining pasayishiga va o'quv materialini chuqur o'zlashtira olmaslikka olib keladi.

6.O'zini past baholash: Virtual muhitda boshqa o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini (masalan, tez javob berish, yuqori ball olish) ko'rish va ular bilan o'zini solishtirish natijasida o'quvchilarda o'z qobiliyatlariga bo'lgan ishonchsizlik paydo bo'lishi mumkin.

Psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash yo'nalishlari va metodlari. Yuqoridagi muammolarni hal etish va raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish maqsadga muvofiq:

1. Motivatsiyani shakllantirish va qo'llab-quvvatlash:

- O'quv materiallarini interaktiv va qiziqarli shaklda taqdim etish (video, animatsiya, o'yin elementlari);
- O'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda topshiriqlarni shaxsiylashtirish;
- Muntazam va ijobiy fikr-mulohazalar berish, yutuqlarni rag'batlantirish (virtual nishonlar, reytinglar);
- Kichik guruhlarda hamkorlikda loyihalar tashkil etish orqali o'quvchilarning o'zaro ta'sirini kuchaytirish.

2. Stress va tashvishlarni kamaytirish:

- O'quvchilarga texnik va psixologik yordam ko'rsatish xizmati (help-desk, onlayn psixolog kabineti) tashkil etish;
- Relaksatsiya va nafas olish mashqlarini o'rgatuvchi maxsus treninglar o'tkazish;
- Ta'lim yuklamasini me'yorlashtirish, dam olish va ekrandan uzoqda bo'lish vaqtlarini belgilash;
- Ota-onalar bilan hamkorlikda uyda qulay va tinch ta'lim muhitini yaratish bo'yicha tavsiyalar berish.

3. Ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash:

❖ Virtual sinfxonalarda norasmiy muloqot uchun maxsus kanallar yoki chatlar yaratish (masalan, "Suhbatdosh", "Qiziqarli dam olish");

❖ Onlayn tadbirlar, virtual ekskursiyalar, tanlovlar va festivallar tashkil etish;

❖ Hamkorlikdagi loyihalar va guruhli topshiriqlarni ko‘paytirish orqali o‘quvchilarning bir-biri bilan muntazam muloqotini ta’minlash.

4. Raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish:

✓ O‘quvchilarga raqamli vositalardan samarali foydalanish, axborot xavfsizligi va vaqtni boshqarish (time-management) ko‘nikmalarini o‘rgatish;

✓ Raqamli gigiyena qoidalari bilan tanishtirish (ekran vaqti, ish joyini tashkil etish, ko‘z mashqlari);

✓ Tanqidiy fikrlash va axborotni saralash ko‘nikmalarini rivojlantirish.

5. O‘qituvchilar va ota-onalarning psixologik-pedagogik kompetensiyasini oshirish:

▪ O‘qituvchilar uchun raqamli muhitda o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha maxsus treninglar o‘tkazish;

▪ Ota-onalar uchun farzandlarining raqamli ta’limdagi muammolarini aniqlash va ularga yordam berish usullari haqida metodik qo‘llanmalar ishlab chiqish;

▪ Maktab psixologlarining raqamli vositalardan foydalangan holda masofaviy konsultatsiya berish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Usullar tahlili: Raqamli ta’lim muhitida o‘quvchilarni psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash jarayonida samarali natijalarga erishish uchun turli usullar qo‘llaniladi. Ushbu usullarni tahlil qilish o‘quvchilarning psixologik holatini, motivatsiyasini va o‘quv jarayonidagi faoliyatini yaxshilashga xizmat qiladi [3.6].

• Individual yondashuv usullari O‘quvchilarning individual psixologik va pedagogik xususiyatlarini hisobga olgan holda darslarni rejalashtirish. Bu usul o‘quvchining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, shaxsiy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishga imkon beradi.

• Interaktiv metodlar Raqamli platformalar va virtual laboratoriyalar orqali interaktiv mashg‘ulotlar tashkil etish. Masalan, videodarslar, onlayn viktorinalar, virtual laboratoriya tajribalari o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va faol ishtirokni rag‘batlantiradi.

• Masofaviy va gibrid ta’lim usullari Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams kabi platformalardan foydalangan holda masofaviy darslarni o‘tkazish. Ushbu usullar o‘quvchilarning o‘z vaqtida bilim olishini ta’minlaydi va psixologik stressni kamaytirishga yordam beradi.

• Psixologik qo‘llab-quvvatlash texnikalari Raqamli testlar, so‘rovnomalar va reflektiv mashqlar orqali o‘quvchilarning ruhiy holatini baholash. Shu bilan birga, motivatsion videolar, onlayn maslahatlar va virtual guruh ishlarini qo‘llash o‘quvchining ijobiy emotsional holatini saqlashga yordam beradi.

• Pedagogik monitoring va baholash Raqamli ta’lim platformalari yordamida o‘quv jarayonini doimiy kuzatish va natijalarni tahlil qilish. Bu usul o‘quvchilarning individual rivojlanishini baholash va zarur pedagogik koreksiyalar kiritishga imkon beradi.

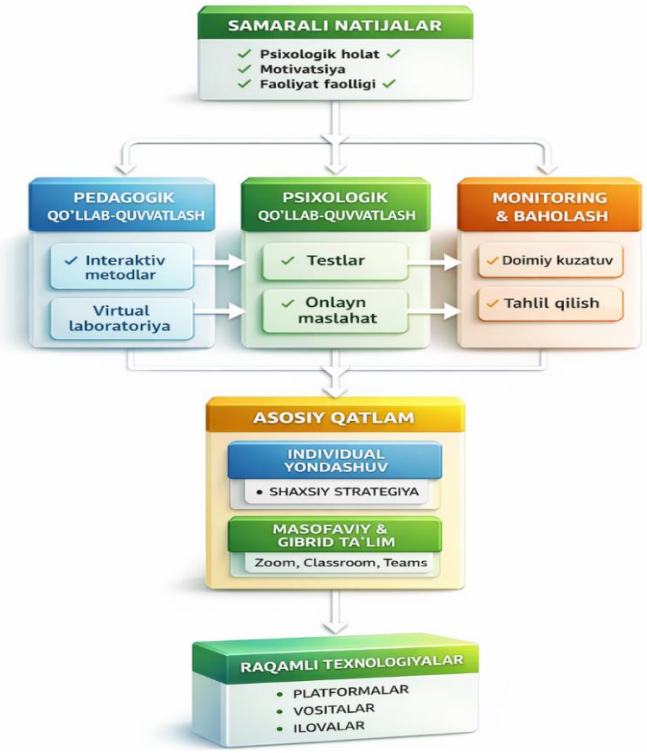

Xulosa. Qo‘llab-quvvatlashning asosiy yo‘nalishlari va metodlari keng yoritilgan: motivatsiyani oshirish uchun interaktiv elementlar (video, animatsiya, gamifikatsiya, virtual nishonlar va reytinglar), stressni kamaytirish uchun onlayn psixologik yordam xizmatlari, relaksatsiya mashqlari, ta’lim yuklamasini me’yorlashtirish va raqamli gigiyena qoidalari, ijtimoiy aloqalarni kuchaytirish uchun norasmiy chatlar, virtual tadbirlar va hamkorlikdagi loyihalar, shuningdek raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish (vaqt boshqaruvi, axborot xavfsizligi va tanqidiy fikrlash). Individual va interaktiv yondashuvlar, masofaviy/gibrid ta’lim platformalari (Zoom, Google Classroom va boshqalar), psixologik monitoring (testlar, so‘rovnomalar, refleksiya) va pedagogik baholash tizimlari orqali o‘quv jarayonini optimallashtirish yo‘llari tahlil qilingan. Bundan tashqari, o‘qituvchilar, maktab psixologlari va ota-onalarning raqamli muhitdagi kompetensiyasini oshirish (treninglar, metodik qo‘llanmalar, masofaviy konsultatsiyalar) muhim deb ta’kidlanadi. Xulosa qilib aytganda, raqamli ta’lim muhiti shunchaki texnik vosita emas, balki o‘quvchilarning psixologik farovonligi va shaxsiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim omil bo‘lib, texnologiya va insoniy (psixologik-pedagogik) omillarning uyg‘unligi ta’lim sifatini tubdan oshirishning asosiy kalitidir. O‘zbekiston ta’lim tizimida bunday yondashuvlarni joriy etish orqali o‘quvchilarning nafaqat akademik, balki emotsional va ijtimoiy jihatdan ham barkamol shaxs bo‘lib yetishishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O‘zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi Farmoni. Toshkent, 2020.

2. Karimova V.M. Psixologiya. Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2018.

3. Muslimov N.A. va boshqalar. Raqamli ta’lim texnologiyalari. Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2021.

4. Jo‘rayev R.X. Pedagogik psixologiya. -Toshkent: "Fan va texnologiya", 2019.

5. Xalilova N.R. Masofaviy ta’limda o‘quvchilarning motivatsiyasini shakllantirish // "Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar" jurnali. 2022. №4. B. 112-118.

6. Qodirova G.A. Raqamli ta’lim muhitida o‘quvchilarning psixologik xavfsizligi // "Psixologiya" ilmiy jurnali. 2023. №2. B. 45-51.

7. Moore M.G., Kearsley G. Distance Education: A Systems View. Wadsworth, 2020.

8. Salanova M., Llorens S., Cifre E. The Dark Side of Technologies: Technostress among Users of Information and Communication Technologies // International Journal of Psychology. 2021. Vol. 48(3). P. 422-436.

9. World Health Organization. Mental health and well-being in digital learning environments. Geneva: WHO Press, 2022.

10. UNESCO. Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action. Paris: UNESCO Publishing, 2021.